

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин

(повна найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
РЕГІОНАЛЬНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ В
КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Міжнародні економічні відносини

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи МЕВ-41

САГАЛЬ Вікторія Андріївна

(підпис)

Керівник:

к.е.н., доцент

Урбан Оксана Анатоліївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«___» _____ 2026 р.
Гарант освітньої програми:
д.е.н., професор
Лютак Олена Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2026 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра міжнародних економічних відносин

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 29 Міжнародні відносини

Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма: Міжнародні економічні відносини

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин _____ к.е.н., доцент Олена

БАУЛА _____

«_____» _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сагаль Вікторії Андріївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Регіональні інтеграційні об'єднання в контексті трансформації міжнародних економічних відносин.

Керівник роботи: к.е.н., доцент Урбан Оксана Анатоліївна

затверджені наказом закладу вищої освіти від «31» грудня 2025 року № 545/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «03» червня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: Наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, що висвітлюють теоретичні засади та прикладні аспекти регіональної економічної інтеграції; навчальні посібники з міжнародних економічних відносин; нормативно-правові акти та офіційні тексти угод USMCA, RCEP та CPTPP, Угода про асоціацію між Україною та ЄС; статистичні та аналітичні звіти провідних міжнародних організацій, зокрема Секретаріат СОТ, Міжнародний валютний фонд, ЮНКТАД, Євростат, Світовий банк; аналітичні огляди та звіти міжнародних дослідницьких центрів Peterson Institute for International Economics, Bruegel Institute, ECFR, Chatham House; публікації у фахових наукових виданнях і спеціалізованих інтернет-ресурсах, що висвітлюють сучасні тенденції регіональної інтеграції, гео економічних трансформацій та євроінтеграційного курсу України.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити): ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. 1.1. Концептуальні підходи до визначення сутності та етапів економічної інтеграції. 1.2. Класифікація сучасних форм регіональних об'єднань та їх роль у МЕВ. 1.3. Фактори трансформації міжнародних економічних відносин у XXI столітті. РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ. 2.1. Порівняльний аналіз ефективності провідних інтеграційних угруповань. 2.2. Оцінка впливу мегарегіональних угод на зміну архітектури світового ринку. 2.3. Позичування України в системі сучасних інтеграційних процесів та оцінка перспектив членства в ЄС. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

5. Перелік графічного матеріалу: Лист 1. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. Лист 2. Систематизація концептуальних підходів до економічної інтеграції.

Лист 3. Класифікація форм регіональних інтеграційних об'єднань та ознаки нового регіоналізму. Лист 4. Фактори трансформації міжнародних економічних відносин у ХХІ столітті. Лист 5. Порівняльна характеристика ефективності провідних інтеграційних угруповань. Лист 6. Динаміка обсягів внутрішньоблокової торгівлі ЄС, USMCA та АСЕАН, 2000–2023 рр. Лист 7. Порівняльний аналіз мегарегіональних угод РСЕР та СРТРР. Лист 8. Динаміка торговельно-фінансових відносин України з ЄС, 2017-2023 рр. Лист 9. Прогрес виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС за ключовими кластерами. Лист 10. Сценарний аналіз перспектив членства України в ЄС. Лист 11. Стратегічні пріоритети євроінтеграційного курсу України. Лист 12. Висновки. Лист 13. Пропозиції.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	доцент Урбан О.А.		
<i>Аналітичний розділ</i>	доцент Урбан О.А.		
<i>Висновки та пропозиції</i>	доцент Урбан О.А.		
<i>Нормоконтроль</i>	доцент Урбан О.А.		

7. Дата видачі завдання 31.12.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 25.12.2025</i>	
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної теми</i>	<i>до 16.01.2026</i>	
3	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 14.02.2026</i>	
4	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 14.03.2026</i>	
5	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 11.04.2026</i>	
6	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.04.2026</i>	
7	<i>Формування додатків</i>	<i>до 02.05.2026</i>	
8	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 09.05.2026</i>	
9	<i>Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра</i>	<i>до 16.05.2026</i>	
10	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 23.05.2026</i>	
11	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 02.06.2026</i>	
12	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 03.06.2026</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Сагаль В.А.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

Урбан О.А.

_____ (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Сагаль В.А. Трансформація системи регіональних інтеграційних об'єднань в умовах глобальних геоекономічних змін та євроінтеграційні перспективи України. Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Міжнародні економічні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2026.

У роботі досліджуються теоретичні засади трансформації системи регіональних інтеграційних об'єднань в умовах глобальних геоекономічних змін. Класифіковано сучасні форми регіональних об'єднань і розкрито їх роль у системі міжнародних економічних відносин.

Аналітичний розділ присвячений компаративному дослідженню ефективності провідних інтеграційних угруповань - ЄС, USMCA та АСЕАН на основі кількісних показників за 2000–2023 роки, а також оцінці впливу мегарегіональних угод RСЕР та СРТРР на архітектуру глобального ринку. Окрему увагу приділено аналізу позиціонування України в системі сучасних інтеграційних процесів, динаміці торговельно-фінансових відносин з ЄС, прогресу виконання Угоди про асоціацію та сценарному аналізу перспектив членства в ЄС.

Метою роботи є комплексний аналіз регіональних інтеграційних процесів в умовах глобальних трансформацій та визначення стратегічних векторів позиціонування України в сучасній системі міжнародних економічних відносин.

Об'єктом дослідження є регіональні інтеграційні процеси в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні засади та практичні механізми функціонування регіональних інтеграційних угруповань в умовах глобальних трансформацій, а також стратегічні вектори євроінтеграційного курсу України.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для обґрунтування переговорних позицій України у процесі вступу до ЄС, визначення пріоритетів реформування відповідно до вимог *acquis communautaire*.

Ключові слова: регіональна інтеграція, ЄС, USMCA, АСЕАН, RСЕР, СРТРР, Угода про асоціацію, ПВЗВТ, євроінтеграція, геоекономіка, міжнародні економічні відносини, стратегічна автономія, мегарегіональні угоди, Ukraine Facility.

ANNOTATION

Sagal V.A. Regional Integration Associations in the Context of the Transformation of International Economic Relations. Manuscript.

Bachelor's Qualification Thesis in the Educational Programme "International Economic Relations", Specialty 292 "International Economic Relations". Lutsk National Technical University. Lutsk, 2026.

The thesis examines the theoretical foundations of the transformation of regional integration groupings under conditions of global geoeconomic change. Contemporary forms of regional groupings are classified and their role in the system of international economic relations is elucidated.

The analytical section is devoted to a comparative assessment of the effectiveness of the leading integration blocs - the EU, USMCA, and ASEAN - based on quantitative indicators, as well as to an evaluation of the impact of the mega-regional agreements RCEP and CPTPP on the architecture of the global market. Particular attention is given to analysing Ukraine's positioning within contemporary integration processes, the dynamics of its trade and financial relations with the EU, progress in implementing the Association Agreement, and a scenario analysis of EU membership prospects.

The aim of the thesis is a comprehensive analysis of regional integration processes under conditions of global transformation and the identification of strategic vectors for Ukraine's positioning in the modern system of international economic relations.

The object of the research is regional integration processes in the system of contemporary international economic relations. The subject of the research encompasses the theoretical and methodological foundations, as well as the practical mechanisms, of the functioning of regional integration groupings under conditions of global transformation, together with the strategic vectors of Ukraine's European integration course.

The practical significance of the study lies in the applicability of its findings to substantiating Ukraine's negotiating positions in the EU accession process, to defining reform priorities in accordance with the requirements of the *acquis communautaire*.

Keywords: regional integration, EU, USMCA, ASEAN, RCEP, CPTPP, Association Agreement, DCFTA, European integration, geoeconomics, international economic relations, strategic autonomy, mega-regional agreements, Ukraine Facility.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	10
1.1. Концептуальні підходи до визначення сутності та етапів економічної інтеграції	10
1.2. Класифікація сучасних форм регіональних об'єднань та їх роль у МЄВ	15
1.3. Фактори трансформації міжнародних економічних відносин у XXI столітті	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ	27
2.1. Порівняльний аналіз ефективності провідних інтеграційних угруповань	27
2.2. Оцінка впливу мегарегіональних угод на зміну архітектури світового ринку	33
2.3. Позичіонування України в системі сучасних інтеграційних процесів та оцінка перспектив членства в ЄС	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Сучасний стан міжнародних економічних відносин характеризується глибокою трансформацією усталених механізмів глобальної взаємодії. В умовах ерозії багатосторонніх механізмів СОТ та фрагментації глобального торговельного простору регіональні об'єднання перетворюються на ключові центри нормотворення та гео економічного позиціонування держав.

Паралельне функціонування таких різних за глибиною та архітектурою утворень, як Євросоюз, USMCA, АСЕАН, RCEP та СРTPP, свідчить про множинність ефективних інтеграційних моделей і потребує їх системного порівняльного аналізу.

Особливої актуальності ця проблематика набуває для України, яка після повномасштабного вторгнення у 2022 р. здійснила незворотну переорієнтацію на євроінтеграційний вектор розвитку, отримала статус кандидата на членство в ЄС та розпочала офіційні переговори про вступ у 2024 р. У цьому контексті науковий аналіз закономірностей регіональної інтеграції, досвіду провідних угруповань та стратегічних перспектив позиціонування України є практично необхідним для обґрунтування зовнішньоекономічного курсу держави.

У цьому контексті регіональні інтеграційні угруповання набувають принципово нової функції - інструменту формування «дружніх» торговельно-інвестиційних просторів, захищених від зовнішнього примусу.

Актуальність теми дослідження визначається також необхідністю критичного переосмислення теоретичних моделей економічної інтеграції, розроблених у принципово інших умовах. Класичні концепції Баласси та Тінбергена формувалися в середині ХХ ст. в умовах біполярного світу та відносно передбачуваного міжнародного порядку.

У вітчизняній науковій літературі питання регіональної інтеграції та євроінтеграційного курсу України висвітлені у роботах О. Гончаренка, В. Пилипіва, О. Шевченка, Л. Луценко, В. Олефіра. Проте більшість існуючих

розвідок сфокусована або на окремих угрупованнях, або на конкретних секторальних аспектах євроінтеграції.

Теоретико-методологічну основу дослідження формують класичні концепції економічної інтеграції: етапна модель Б. Баласси, яка описує лінійний еволюційний рух від зони вільної торгівлі до повного економічного союзу; регулятивна теорія Я. Тінбергена з її поділом на негативну та позитивну інтеграцію; а також сучасні підходи в руслі неореалізму та теорії стратегічної автономії, що розглядають інтеграцію як інструмент виживання держав в умовах глобальної нестабільності. Серед сучасних дослідників вагомий внесок у розвиток теорії регіональної інтеграції зробили Р. Кеохейн та Дж. Най, Д. Родрік, К. Шваб, Г. Фаррелл та А. Ньюман.

Метою кваліфікаційно роботи бакалавра є комплексний аналіз регіональних інтеграційних процесів в умовах глобальних трансформацій та визначення стратегічних векторів позиціонування України в сучасній системі міжнародних економічних відносин.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- систематизувати концептуальні підходи до визначення сутності та етапів економічної інтеграції;
- класифікувати сучасні форми регіональних об'єднань та визначити їхню роль у МЄВ;
- проаналізувати фактори трансформації міжнародних економічних відносин у XXI столітті;
- здійснити компаративний аналіз ефективності провідних інтеграційних угруповань (ЄС, USMCA, АСЕАН);
- оцінити вплив мегарегіональних угод (RCEP, CPTPP) на зміну архітектури світового ринку;
- дослідити позиціонування України в системі сучасних інтеграційних процесів та оцінити перспективи її членства в ЄС.

Об'єктом дослідження є регіональні інтеграційні процеси в системі сучасних міжнародних економічних відносин.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та практичні механізми функціонування регіональних інтеграційних угруповань в умовах глобальних трансформацій, а також стратегічні вектори євроінтеграційного курсу України.

Методологічну основу роботи становить системний підхід до аналізу міжнародних економічних відносин. У процесі дослідження застосовано такі методи: компаративний аналіз - для зіставлення моделей інтеграції ЄС, USMCA, АСЕАН, РСЕР та СРТПР; структурно-функціональний аналіз - для вивчення внутрішньої архітектури угруповань; економіко-статистичні методи для обробки кількісних даних щодо торговельних потоків.

Інформаційну базу дослідження становлять статистичні дані Євростату, Секретаріату СОР, АСЕАН, МВФ, Світового банку та ЮНКТАД; офіційні тексти угод USMCA, РСЕР та СРТПР; звіти Єврокомісії щодо прогресу країн-кандидатів; матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України та Міністерства фінансів України; аналітичні матеріали Брюгельського інституту, Peterson Institute for International Economics, Chatham House та інших провідних дослідницьких центрів.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки та рекомендації дипломної роботи можуть бути використані у практиці формування зовнішньоекономічної стратегії України, зокрема при розробці переговорних позицій у процесі вступу до ЄС.

Під час підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра інструменти штучного інтелекту застосовувалися виключно як допоміжний засіб для редагування та форматування тексту, а також для пошуку ідей, уточнення формулювань і опрацювання наукових джерел. Усі основні положення, висновки та результати дослідження є авторськими та сформовані на основі самостійного аналізу. Матеріали, отримані за допомогою генеративного штучного інтелекту, були додатково перевірені на достовірність і приведені у відповідність до вимог академічної доброчесності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1.1. Концептуальні підходи до визначення сутності та етапів економічної інтеграції

Міжнародна економічна інтеграція - це складний та багаторівневий процес консолідації національних економік у єдиний регіональний організм, що базується на високому ступені інтернаціоналізації господарської діяльності. На відміну від звичайної економічної співпраці, інтеграція передбачає глибоку взаємозалежність, регульовану наднаціональними або міждержавними інституціями.

Концептуальні підходи до економічної інтеграції пройшли шлях від суто ринкових моделей до складних стратегій національної безпеки. В основі класичного бачення лежить модель Бела Баласси, який розглядав інтеграцію як лінійний та еволюційний процес. Його підхід базується на поступовому усуненні дискримінації між національними економіками через чітку ієрархію етапів. Усе починається із зони вільної торгівлі, де скасовуються лише внутрішні мита, і поступово переростає у митний союз із єдиною зовнішньою торговельною політикою. Далі, через спільний ринок, що забезпечує вільний рух капіталу та праці, процес досягає економічного союзу та повної інтеграції. Для Баласси головним рушієм є економічна ефективність: інтеграція вважається успішною, якщо вона створює нові торговельні потоки та підвищує загальний добробут споживачів.

У центрі моделі стоїть ринковий детермінізм, де рушійною силою виступає приватний сектор та вільна торгівля. Особливістю підходу є фокус на «ефекті створення торгівлі», згідно з яким інтеграція вважається доцільною

лише тоді, коли вона веде до заміщення дорогого внутрішнього виробництва дешевшою продукцією з країн-партнерів. Таким чином, модель орієнтована на максимізацію економічного добробуту через використання порівняльних переваг та ефекту масштабу.

Ще однією важливою особливістю є поступова втрата державного суверенітету в економічній сфері. На початкових етапах, таких як зона вільної торгівлі, держави зберігають повну автономію у відносинах із третіми країнами, проте на рівні митного союзу вони вже змушені проводити спільну зовнішньоторговельну політику. Кінцевий етап за Баласою - повна інтеграція - фактично передбачає створення єдиної інституційної надбудови, де національні уряди делегують свої повноваження наднаціональним органам, що робить економічне об'єднання незворотним [1].

Інший фундаментальний погляд належить Яну Тінбергену, який змістив акцент з простого зняття обмежень на активне державне управління. Він розділив інтеграцію на негативну та позитивну. Негативна інтеграція за своєю суттю близька до початкових етапів Баласи - це руйнування бар'єрів та відмова держави від певних протекціоністських інструментів. Проте Тінберген наголошував, що без позитивної інтеграції, тобто без створення спільних інститутів, єдиних законів та скоординованої політики, ринок стане нестабільним і несправедливим.

Ключовим параметром цієї моделі є функціональна координація: держави мають уніфікувати технічні стандарти, податкові системи та соціальні норми, щоб запобігти недобросовісній конкуренції. Своєрідність поглядів Тінбергена полягає у переконанні, що інтеграція - це не спонтанний процес, а інструмент створення «оптимальної структури» світової економіки. У цій системі управління передається на наднаціональний рівень саме в тих сферах, де національні уряди вже не можуть ефективно протидіяти кризам самостійно.

Сучасні погляди на інтеграцію як засіб виживання в нестабільному середовищі суттєво трансформують ці класичні ідеї, додаючи до них елементи

політичного реалізму. В умовах глобальних конфліктів, пандемій та енергетичного шантажу інтеграція перестає бути лише питанням економічного прибутку. Вона перетворюється на стратегію колективного захисту, де головною метою є не максимізація ВВП, а мінімізація вразливості.

Особливості теорії виживання (яку в контексті інтеграції часто пов'язують із неореалізмом та стратегічною автономією) полягають у тому, що вона розглядає об'єднання держав не як спосіб розбагатіти, а як спосіб не зникнути з політичної карти світу. На відміну від класичних підходів, де головним стимулом є економічний прибуток, теорія виживання виводить на перше місце національну безпеку та стратегічну стійкість [2].

У нестабільному середовищі теорія виживання диктує логіку «економіки як зброї». Це означає, що інтеграція має забезпечувати повний контроль над ланцюгами постачання критичних ресурсів, таких як енергоносії, мікросхеми чи продовольство. Якщо класична інтеграція заохочує залежати від того, хто виробляє дешевше, то теорія виживання вимагає торгувати лише з тими, хто не використовує цю залежність для політичного тиску.

Сучасна економічна інтеграція є синтезом цих підходів: вона використовує інструментарій Баласси для технічного зближення ринків, базується на методах Тінбергена для створення спільних правил, але керується мотивацією виживання, де безпека та стратегічна автономія стають важливішими за суто комерційну вигоду [3-5].

Сучасна теорія виживання відображає трансформацію глобального середовища під впливом геополітичних криз, економічної нестабільності та технологічної конкуренції. Якщо класичні концепції інтеграції орієнтувалися переважно на економічні вигоди та зростання ефективності, то сучасний підхід акцентує увагу на питаннях безпеки, стратегічної автономії та стійкості ланцюгів постачання.

У таблиці 1.1 подано систематизацію концептуальних підходів до економічної інтеграції.

Таблиця 1.1. - Систематизація концептуальних підходів до економічної інтеграції

Концептуальний підхід	Фундаментальна сутність	Пріоритетний вектор розвитку	Результат інтеграційного процесу
Етапна модель Б. Баласси	Еволюційний рух від простих торгових преференцій до повного злиття економік.	Економічний детермінізм та послідовне усунення ринкової дискримінації.	Створення єдиного економічного та політичного організму з максимальною ефективністю.
Регулятивна теорія Я. Тінбергена	Поєднання лібералізації (негативна інтеграція) з активним спільним управлінням (позитивна інтеграція).	Створення наднаціональних інститутів для координації політик та гармонізації стандартів.	Оптимально регульована система, що запобігає ринковим кризам та соціальній нерівності.
Сучасна теорія виживання	Формування стратегічних альянсів для захисту національних інтересів у нестабільному світі.	Забезпечення безпеки, стійкості ланцюгів постачання та технологічної незалежності.	Перетворення інтеграційного блоку на «фортецю», здатну протистояти глобальним геополітичним шокам.

Джерело: складено за [6-9].

Таблиця 1.1. демонструє еволюцію теоретичних підходів до міжнародної економічної інтеграції - від класичного економічного бачення до сучасного безпекового підходу. Етапна модель Бела Баласса розглядає інтеграцію як послідовний процес поглиблення співпраці між державами: від зони вільної торгівлі до економічного й політичного союзу. Основний акцент робиться на усуненні торговельних бар'єрів та підвищенні ефективності

функціонування ринку. На відміну від цього, регулятивна теорія Ян Тінберген підкреслює важливість не лише економічної лібералізації, а й створення наднаціональних механізмів управління, здатних забезпечити координацію економічної політики та соціальну стабільність.

У таких умовах інтеграційні об'єднання перетворюються не лише на економічні союзи, а й на інструменти колективного захисту від зовнішніх ризиків. Це свідчить про те, що сучасна міжнародна інтеграція дедалі більше поєднує економічні, політичні та безпекові функції.

Дослідження теоретичних підходів до міжнародної економічної інтеграції дозволяє глибше зрозуміти сутність інтеграційних процесів, їхні цілі, механізми та наслідки для розвитку держав і регіонів. Водночас ефективний аналіз інтеграційних явищ потребує чіткого визначення основних категорій і термінів, які використовуються у сучасній економічній науці та міжнародній практиці. Саме понятійний апарат формує основу для системного дослідження процесів регіонального співробітництва та економічної взаємодії між країнами.

Зона вільної торгівлі, митний союз та спільний ринок - демонструють послідовне розширення рівня координації між державами: від скасування тарифних бар'єрів до забезпечення вільного руху факторів виробництва та гармонізації законодавства. Це свідчить про те, що інтеграція є не одноразовим актом, а тривалим і комплексним процесом інституційного зближення країн.

Центральним поняттям виступає економічна інтеграція, яка трактується як процес поглиблення взаємозалежності національних економік і формування спільного економічного простору.

Важливе значення у таблиці приділено концепціям негативної та позитивної інтеграції, запропонованим Ян Тінберген. Негативна інтеграція передбачає усунення бар'єрів для економічної взаємодії, тоді як позитивна інтеграція спрямована на створення спільних інституцій, єдиних правил і механізмів координації політики.

Аналіз цих підходів дозволяє зробити висновок, що ефективність інтеграційних об'єднань залежить не лише від рівня торговельної лібералізації, а й від здатності країн формувати спільну систему управління та забезпечувати баланс економічних інтересів. Саме тому сучасні інтеграційні об'єднання дедалі більше переходять від економічної співпраці до глибшої політичної та інституційної взаємодії.

Окрему увагу в таблиці приділено сучасним тенденціям розвитку інтеграції, зокрема концепції нового регіоналізму, стратегічної автономії та механізму ПВЗВТ між Україною та Європейським Союзом. Це свідчить про трансформацію інтеграційних процесів під впливом глобалізації, геополітичних викликів та необхідності забезпечення економічної безпеки.

У сучасних умовах інтеграція вже не обмежується лише торгівлею, а охоплює питання технологічної незалежності, енергетичної стійкості та адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів. Для України особливе значення має імплементація *acquis communautaire* та функціонування ПВЗВТ, які виступають ключовими інструментами економічного зближення з ЄС і сприяють поступовій інтеграції держави до європейського економічного простору.

1.2. Класифікація сучасних форм регіональних об'єднань та їх роль у МЄВ

Зміна парадигми глобального економічного розвитку на початку XXI століття актуалізувала роль регіональної інтеграції як ключового механізму адаптації національних господарств до викликів глобалізації. Сучасний регіоналізм перестав бути просто інструментом зниження тарифів, перетворившись на комплексний процес інституційної та політико-економічної конвергенції.

Станом на 2024 рік у Секретаріаті СОТ зареєстровано понад 360 чинних регіональних торговельних угод (РТУ), які охоплюють переважну більшість світової торгівлі: близько 52% глобального товарообігу здійснюється в рамках преференційних режимів [7; 10].. В основі наукової класифікації цих форм лежить стадіальна модель, яка передбачає поступове делегування національного суверенітету на користь спільних інститутів.

Первинною стадією системної інтеграції є зона вільної торгівлі (ЗВТ). На цьому етапі країни-учасниці скасовують внутрішні мита та кількісні обмеження на товари, вироблені всередині блоку. Ключовою особливістю ЗВТ є збереження країнами повної автономії у зовнішньоторговельній політиці щодо третіх сторін. Прикладом такої моделі є угода USMCA (США, Мексика, Канада) [7].

Вищим щаблем розвитку є митний союз, який до вільної торгівлі додає спільний зовнішній митний тариф. Це перетворює групу країн на єдиний суб'єкт міжнародного торговельного права. Учасники митного союзу виступають консолідовано на переговорах у межах СОТ, що значно посилює їхню переговорну позицію, проте вимагає створення перших наднаціональних регуляторних органів.

Якісний перехід до «глибокої інтеграції» відбувається на стадії спільного ринку. Він базується на забезпеченні «чотирьох свобод»: безперешкодного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Функціонування спільного ринку неможливе без гармонізації національних технічних регламентів, санітарних норм та антимонопольного законодавства, оскільки нетарифні бар'єри стають головною перешкодою для конкуренції.

Найвищим ступенем економічної конвергенції вважається економічний і валютний союз. Ця форма передбачає не лише спільний ринок, а й проведення єдиної грошово-кредитної політики, координацію фіскальних параметрів та запровадження спільної валюти. Створення єдиного емісійного центру (як-от Європейський центральний банк у Єврозоні) фактично завершує формування єдиного економічного організму.

Термін «новий регіоналізм» описує фундаментальну трансформацію інтеграційних процесів, що розпочалася наприкінці 1980-х років як стратегічна відповідь на виклики глобалізації та кризи багатосторонньої торгової системи. На відміну від «старого» регіоналізму середини ХХ століття, який базувався на моделі імпортозаміщення, закритих ринках та ідеологічному протистоянні блоків, сучасний етап інтеграції характеризується такими ключовими особливостями.

1. Концепція «відкритого регіоналізму» (Open Regionalism). Відкритий регіоналізм передбачає, що будь-яке зниження торговельних перешкод усередині групи має бути доступним і для країн поза її межами. Відсутність жорстких наддержавних інститутів та принцип добровільності реалізуються, наприклад, у межах Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва. З економічної точки зору відкритий регіоналізм мінімізує так званий ефект «відхилення торгівлі».

Концепція відкритого регіоналізму стала практичним інструментом багатьох азійсько-тихоокеанських держав ще у 1990-х роках, коли АТЕС проголосило принцип «відкритого та непримусового» регіонального співробітництва. На відміну від «закритих» блоків, що формувалися за логікою торговельного відхилення, відкритий регіоналізм спирається на принцип найбільшого сприяння щодо всіх торговельних партнерів, незалежно від їх членства в угрупованні [7; 10].

Таким чином досягається баланс між регіональною лібералізацією та збереженням відкритості до глобальної торговельної системи.

На практиці відкритий регіоналізм поєднується з механізмами технічного сприяння та спрощення торгівлі, що дозволяє знижувати операційні витрати для учасників без запровадження жорстких правил походження. Дослідження Філіпенка А.С. підтверджують, що країни, які дотримуються принципів відкритого регіоналізму, демонструють вищі темпи зростання зовнішньоторговельного обороту порівняно з учасниками закритих преференційних зон [11].

Це особливо актуально в умовах зростаючої фрагментації глобальних ланцюгів вартості, коли виключення окремих постачальників призводить до суттєвого зростання витрат виробництва.

2. Асиметрична гетерогенність (Модель «Північ - Південь»). Сучасний регіоналізм подолав бар'єр однорідності: учасниками об'єднань стають держави з кардинально різними рівнями економічного розвитку. Розвинені країни («Північ») забезпечують приплив капіталу та інновацій, тоді як країни, що розвиваються («Південь»), пропонують доступну робочу силу та нові ринки збуту. Для країн «Півдня» така інтеграція виступає потужним стимулом модернізації та «інституційного підтягування» до стандартів лідерів.

Асиметрична модель «Північ–Південь» набула особливого поширення після підписання НАФТА у 1994 році та угод між ЄС і країнами АКТ. В її основі лежить принцип компенсаційного обміну: розвинені держави отримують доступ до нових ринків збуту та дешевих ресурсів, натомість надаючи партнерам технологічний трансфер, фінансову допомогу та пільговий торговельний режим. Така взаємодія стимулює структурну перебудову економік «Півдня» і пришвидшує їхню інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості [12].

Водночас асиметрія партнерства породжує виклики, пов'язані з нерівномірним розподілом вигод від інтеграції. Дрібніші економіки нерідко зазнають тиску у сфері адаптації регуляторних стандартів, що вимагає значних адміністративних і фінансових витрат. Проте, як свідчить досвід В'єтнаму в рамках СРТРР та Марокко у форматі поглибленої ЗВТ з ЄС, цілеспрямоване використання можливостей асиметричної інтеграції дозволяє прискорити технологічну модернізацію і диверсифікацію експорту [7].

3. Багатовимірність та функціональна розгалуженість (Multidimensionality). Сучасні структури охоплюють широке коло сфер: спільні стратегії у сфері екологічної безпеки, координацію у боротьбі з транскордонною злочинністю, єдині стандарти у сфері прав людини та трудового законодавства. Функціональна розгалуженість перетворює

регіональні блоки на автономні центри сили, здатні забезпечувати комплексну безпеку та стійкий розвиток своїх учасників.

Ілюстрацією багатовимірності сучасної інтеграції є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка охоплює понад 30 галузей регулювання — від санітарних норм і технічних стандартів до реформи публічного управління і верховенства права. Така архітектура свідчить про те, що інтеграція перестала бути виключно торговельно-економічним явищем і перетворилася на інструмент системної трансформації держав [13].

Принцип багатовимірності також проявляється у тому, що сучасні угоди все частіше включають розділи про кібербезпеку, захист персональних даних, регулювання штучного інтелекту та кліматичні зобов'язання. За оцінками дослідників, розширення предметної сфери регіональних угод є прямою відповіддю на зростання транскордонних загроз, з якими окремі держави не здатні ефективно боротися самостійно. Взаємозалежність у нових сферах формує додаткові стимули до збереження членства і дотримання взятих зобов'язань [14].

4. Провідна роль недержавних акторів та мережевий характер. Перехід від класичної державної монополії до багаторівневої моделі управління є сутнісною трансформацією інтеграційних процесів. ТНК виступають активними суб'єктами нормотворення, формуючи технічні стандарти та правила цифрової торгівлі через механізми лобіювання.

Роль недержавних акторів у сучасній регіональній інтеграції не обмежується лише великим бізнесом. Неурядові організації, профспілки та академічні інститути дедалі активніше беруть участь у підготовці переговорних позицій і моніторингу виконання угод. Це відображає загальну тенденцію до «демократизації» торговельної дипломатії, в якій питання регуляторних стандартів, трудових прав і захисту навколишнього середовища стають предметом широкого суспільного обговорення, а не лише технічних перемовин [4].

Зростання ролі недержавних акторів породжує нові виклики для традиційних моделей державного суверенітету в торговельній політиці. Уряди змушені координувати свої переговорні позиції з внутрішніми стейкхолдерами, що ускладнює та подовжує переговорні процеси. Водночас більша інклюзивність переговорів підвищує легітимність укладених угод і знижує ризики їхнього відхилення на етапі ратифікації, як це сталося з ТТІР між ЄС і США [15].

5. Ерозія географічного детермінізму. Пріоритетним стає не територіальна близькість, а функціональна сумісність регуляторних режимів та взаємодоповнюваність у межах глобальних ланцюгів доданої вартості. Прикладом є СРТРР, учасники якої інтегровані через спільні правила захисту інвестицій та цифрової торгівлі [15].

Ерозія географічного детермінізму зумовлює появу нових форматів регіональної взаємодії - трансрегіональних і крос-регіональних угод, що об'єднують країни з різних частин світу на основі спільних регуляторних підходів. Яскравим прикладом є ЗВТ між ЄС і Японією, яка охопила дві найбільші ринкові економіки по різні боки Євразії. Такі угоди фактично утворюють «регуляторні простори», що не збігаються з традиційними регіональними межами [10, 11].

Наслідком ерозії географічного детермінізму є формування «мережевої» архітектури глобальної торгівлі, в якій одна держава може одночасно брати участь у кількох угодах різних форматів. Японія є учасницею як RСЕР, так і СРТРР, а також уклала двосторонні ЗВТ з ЄС та США, що дає їй можливість гнучко використовувати різні преференційні режими. Водночас така «фрагментація» створює проблему несумісності правил і поглиблює «ефект миски спагеті» [7, 15].

6. Інституційна гнучкість та багаторівневість. Новий регіоналізм допускає концепцію «різних швидкостей» та варіативності інтеграційних пакетів. Така структура формує специфічний ландшафт міжнародного права, відомий як «ефект миски спагеті» (spaghetti bowl effect).

Інституційна гнучкість сучасного регіоналізму проявляється також у практиці «посиленого співробітництва», яка передбачає можливість окремих членів угруповання рухатись вперед у питаннях поглиблення інтеграції без необхідності досягнення консенсусу всіх учасників. Саме цей механізм використовується в ЄС при поширенні єврозони або Шенгенського простору. Він дозволяє зберегти єдність угруповання, не жертвуючи амбіціями найбільш інтеграційно орієнтованих членів [11].

Загалом, шість ключових особливостей нового регіоналізму взаємопосилують одна одну, що принципово відрізняється від класичних інтеграційних проектів середини ХХ ст. Ця модель характеризується відкритістю, асиметрією, мережевим управлінням та інституційною варіативністю, що дозволяє їй адаптуватися до швидко змінюваного гео економічного середовища [12; 14]. Класифікацію сучасних форм регіональних об'єднань та ключові ознаки нового регіоналізму схематично представлено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 Класифікація форм регіональних інтеграційних об'єднань та ознаки нового регіоналізму

Джерело: складено за [1; 7; 10; 11].

Рисунок 1.1 відображає двоєрівневу архітектуру сучасних регіональних інтеграційних процесів. Верхній рівень - класична стадіальна модель Баласси ілюструє послідовне поглиблення інтеграції від зони вільної торгівлі до

економічного і валютного союзу, де кожен наступний рівень передбачає більш глибоке делегування суверенітету наднаціональним органам. Стрілка зростання глибини інтеграції унаочнює незворотний характер поступу: досягнувши певного рівня, держави отримують структурні стимули до подальшого поглиблення.

1.3. Фактори трансформації міжнародних економічних відносин у XXI столітті

Міжнародні економічні відносини (МЕВ) у XXI столітті зазнають безпрецедентних перетворень під впливом технологічних, геополітичних, кліматичних та інституційних факторів, що кардинально змінюють архітектуру глобальної економіки [4; 14].

Схематичне відображення ключових факторів трансформації міжнародних економічних відносин у XXI ст. наведено на рисунку 1.2.

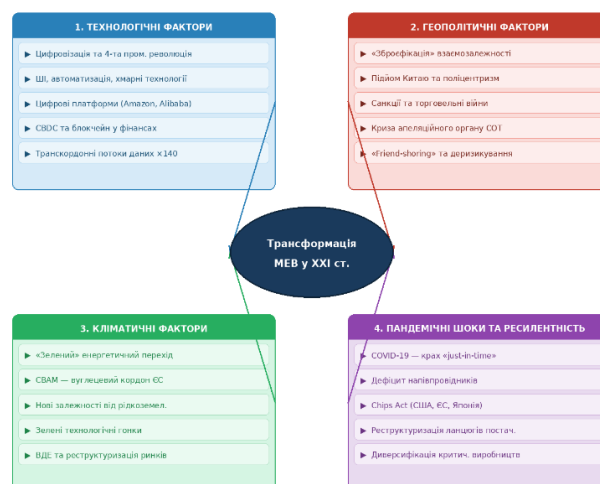

Рисунок 1.2 Фактори трансформації міжнародних економічних відносин у XXI столітті

Джерело: складено за [4; 14; 16; 17].

Рисунок 1.2 структурує чотири ключові фактори трансформації МЄВ у вигляді центральної «ступиці» та чотирьох секторів. Центральний елемент відображає системний характер перетворень, що відбуваються одночасно під впливом усіх груп чинників. Технологічні фактори (синій сектор) - передусім цифровізація, ШІ та цифрові платформи - формують нові форми конкурентних переваг і докорінно змінюють традиційні моделі міжнародної торгівлі та виробничої кооперації [4; 16].

Нижній рівень схеми - шість ознак «нового регіоналізму» - демонструє якісну трансформацію інтеграційних процесів у XXI столітті. На відміну від лінійної моделі Баласси, новий регіоналізм є нелінійним, багатовимірним та гетерогенним. Ознаки взаємопосилують одна одну: відкритість регіоналізму поєднується з асиметрією партнерства, а ерозія географічного детермінізму стає можливою завдяки інституційній гнучкості. Цей синтез формує принципово нову модель МЄВ, яка визначає логіку сучасних інтеграційних угруповань.

Геополітичні та кліматичні фактори (червоний і зелений сектори) формують принципово новий порядок денний глобальної економічної взаємодії. «Зброєфікація» взаємозалежності та запровадження СВМ означають, що відносини між державами дедалі частіше визначаються стратегічними міркуваннями безпеки та кліматичними зобов'язаннями. Пандемічний шок (фіолетовий сектор) доповнює картину, демонструючи здатність позаекономічних потрясінь переформатувати глобальні ланцюжки постачання за лічені місяці [14; 17].

1. Технологічні фактори трансформації: цифровізація та четверта промислова революція. Цифровізація економіки зумовила появу принципово нових форм міжнародної торгівлі. За оцінками McKinsey Global Institute, обсяг транскордонних потоків даних зріс у 140 разів за два десятиліття [16].

Ключовим аспектом технологічної трансформації є феномен цифрових платформ, що виступають посередниками у транскордонних обмінах і формують нові монополії в глобальному масштабі. Такі компанії, як Amazon,

Alibaba, Google та Meta, управляють колосальними потоками даних, що дозволяє їм впливати на умови доступу до ринків і ціноутворення у масштабах, недосяжних для традиційних транснаціональних корпорацій. Регулювання цифрових платформ стало одним із центральних питань міжнародної торговельної дипломатії і увійшло до порядку денного нових регіональних угод, зокрема СРТРР та торговельного розділу Угоди ЄС-Японія [15].

Технологічні зміни суттєво впливають і на структуру порівняльних переваг країн. Автоматизація та роботизація виробничих процесів підривають традиційну перевагу країн з дешевою робочою силою, що може призвести до «решорингу» виробництва до розвинених економік. Водночас зростання значення даних як виробничого ресурсу виводить на перший план юрисдикції з розвинутою цифровою інфраструктурою та кваліфікованим людським капіталом. Для України ці тенденції відкривають нішу у сфері ІТ-послуг та цифрового експорту, частка якого вже зросла до 8,9% від обсягу [18].

2. Геополітичні та інституційні чинники реконфігурації світового порядку. Підйом Китаю та інших великих країн, що розвиваються, змінює баланс економічної потужності у світі. Ключовою тенденцією є «зброєфікація» взаємозалежності (weaponization of interdependence) - використання економічних інструментів як засобу зовнішньої політики [3; 17].

Введення безпрецедентних санкцій проти Росії після 2022 року стало найбільш масштабним прикладом економічного примусу [3; 12]. На інституційному рівні спостерігається глибока криза багатосторонніх торговельних механізмів.

«Зброєфікація» взаємозалежності (weaponization of interdependence) виявляється у стратегічному використанні контролю над критичними вузлами глобальних мереж - доларовою системою розрахунків, напівпровідниковими ланцюгами постачання, інфраструктурою інтернету - для примусу геополітичних суперників. Це явище, детально досліджене Фарреллом і Ньюманом, означає, що економічна взаємозалежність, яка традиційно вважалася чинником миру, перетворилася на потенційну зброю [3].

Криза багатосторонніх механізмів проявляється у фактичному паралічі апеляційного органу СОТ з 2019 року, що унеможлиблює обов'язкове вирішення торговельних спорів. У відповідь провідні торговельні держави вдаються до одностороннього застосування захисних заходів і укладення двосторонніх або регіональних угод, минаючи рівень СОТ. Така динаміка прискорює фрагментацію глобального торговельного простору на конкуруючі блоки з несумісними стандартами і правилами, що несе загрозу зростанням транзакційних витрат для всіх учасників міжнародного обміну [4; 12].

3. Кліматична трансформація та «зелений» перехід як фактор реструктуризації МEB. Перехід до відновлювальних джерел енергії кардинально змінює геоекономіку енергетичних ринків. Вуглецеве прикордонне коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM), запроваджене ЄС, є прикладом нового типу торговельних бар'єрів, що виникають на стику кліматичної та торговельної політики [14]. Нові технологічні гонки у сфері зеленої енергетики стають вісями нової конкурентної боротьби між провідними економіками.

Механізм вуглецевого прикордонного коригування (CBAM), запроваджений ЄС у 2023 році, є першим масштабним прикладом кліматичного протекціонізму, що легально діє в рамках норм СОТ. Цей механізм фактично перекладає вартість викидів вуглецю на імпортерів з країн без адекватних вуглецевих цін, змушуючи торговельних партнерів ЄС або впроваджувати власні механізми ціноутворення на вуглець, або змиритися зі зростанням вартості доступу до європейського ринку [14].

Для України, значну частку експорту якої складає металопродукція і продовольство, адаптація до CBAM стає стратегічним пріоритетом у рамках євроінтеграційного курсу [19].

Зелений перехід формує нові стратегічні залежності від рідкоземельних металів (кобальт, літій, нікель), необхідних для виробництва акумуляторів і вітрових турбін. Країни-виробники цих ресурсів - ДРК, Чилі, Індонезія - набувають нового геополітичного значення у глобальній системі постачання.

Провідні економіки прагнуть диверсифікувати джерела критичних мінералів, що стимулює нову хвилю регіональних угод з ресурсними країнами [4; 14].

4. Пандемія, глобальні шоки та новий курс на «ресилентність». Пандемія COVID-19 стала потужним каталізатором трансформаційних процесів у міжнародній економіці, оголивши вразливість глобальних ланцюжків постачання. Нестача напівпровідників, що вдарила по автомобільній та електронній промисловості, стала символічним свідченням вразливості моделі «just-in-time». Концепція «ресилентності» стала центральною у новому дискурсі економічної безпеки: уряди провідних країн свідомо жертвують ефективністю заради автономії в критично важливих секторах [6; 20].

Практичним проявом курсу на ресилентність стали масштабні промислові стратегії провідних держав: американський Chips and Science Act (2022), European Chips Act (2023) та Japan's Semiconductor Strategy — усі вони передбачають субсидування відтворення або розширення внутрішнього виробництва напівпровідників, попри значно вищу вартість порівняно з азійськими аналогами [6].

Пандемічний досвід також прискорив дискусію про переосмислення архітектури глобального управління у сферах охорони здоров'я, продовольчої безпеки та критичної інфраструктури. Ініціатива COVAX продемонструвала потенціал багатостороннього механізму реагування на глобальні загрози, проте водночас виявила глибокі асиметрії між «вакцинним націоналізмом» розвинених країн і потребами глобального Півдня. Ці суперечності поглибили дискусію про реформу міжнародних економічних інститутів та необхідність формування нових механізмів глобальної координації [4; 21].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

2.1. Порівняльний аналіз ефективності провідних інтеграційних угруповань

Регіональні інтеграційні об'єднання є одним із ключових структурних елементів сучасної архітектури МЕВ. Станом на 2024 рік у Секретаріаті СОТ зареєстровано понад 360 чинних регіональних торговельних угод [22]. У таблиці 2.1 подано порівняльну характеристику провідних регіональних інтеграційних об'єднань.

Таблиця 2.1. - Порівняльна характеристика провідних регіональних інтеграційних об'єднань (2023 р.)

Показник / критерій	ЄС	USMCA	АСЕАН
Кількість країн-членів	27	3	10
Населення (млн осіб)	447	505	685
Сукупний номінальний ВВП (трлн дол.)	17,8	28,5	3,6
Частка у світовому ВВП (%)	17,2	27,6	3,5
Середній ВВП на душу нас. (тис. дол.)	39,8	56,4	5,3
Внутрішньоблокова торгівля (млрд. дол.)	4 100	1 250	710
Частка внутрішньої торгівлі у заг. торгівлі блоку (%)	61,3	41,8	22,4
Взаємні нагромаджені ПІІ (млрд. дол.)	6 300	890	330
Частка блоку у глобальних ПІІ (%)	~36	~14	~5
Тип інтеграційного об'єднання	Екон. і монет. союз	ЗВТ+ з рег. гармон.	ЗВТ / Екон. спільнота
Спільна зовнішня митна ставка	Так (СЕТ)	Ні	Частково (АТІГА)
Спільна валюта / монетарна інтеграція	Євро (20 з 27)	Ні	Ні

Джерело: складено за [6-9].

ЄС виявляється лідером за часткою внутрішньоблокової торгівлі (61,3%), що відображає успішне функціонування єдиного ринку та митного союзу з 1993 року [23]. внутрішньоблокових ПІІ - понад 6 300 млрд. дол., що становить близько 36% від сукупного глобального запасу ПІІ [8].

Водночас табличні дані виявляють суттєву асиметрію між угрупованнями за показниками інтеграційної глибини. Якщо ЄС демонструє частку внутрішньоблокової торгівлі на рівні 61,3%, що свідчить про повноцінний спільний ринок, то USMCA обмежується 31,6%, а АСЕАН - лише 22,5%. Різниця у ВВП на душу населення між членами АСЕАН - від 1 200 дол. (М'янма) до понад 84 000 дол. (Сингапур) - є найбільшою серед усіх трьох угруповань і відображає об'єктивні обмеження для поглиблення інтеграції у рамках м'якої консенсусної моделі [6-9].

Детальніше галузевий розподіл внутрішньоблокових ПІІ Євросоюзу відображено у таблиці 2.2, яка ілюструє секторальну структуру нагромаджених прямих інвестицій станом на кінець 2023 р.

Таблиця 2.2. - Секторальна структура внутрішньоблокових ПІІ ЄС
(нагромаджені, станом на кінець 2023 р., млрд. дол.)

Сектор	Обсяг внутр. ПІІ ЄС (млрд. дол.)	Частка (%)
Фінансові та страхові послуги	1 890	30,0
Оптова та роздрібна торгівля	760	12,1
Обробна промисловість (разом)	1 100	17,5
- у т.ч. хімія та фармацевтика	420	6,7
- у т.ч. автомобілебудування	310	4,9
Інформаційні технології та зв'язок	630	10,0
Нерухомість та будівництво	540	8,6
Енергетика (ВДЕ та традиційна)	380	6,0
Інші сектори	1 000	15,8
РАЗОМ	6 300	100,0

Джерело: складено за [6-9].

Аналіз секторальної структури внутрішньоблокових ПІІ Євросоюзу засвідчує домінуючу роль фінансового сектору: фінансові та страхові послуги акумулюють 30,0% (1 890 млрд. дол.) усіх нагромаджених прямих інвестицій всередині блоку. Це відображає поглиблену фінансову інтеграцію в рамках Банківського союзу та єдиного ринку капіталу - двох ключових проектів, що забезпечують вільний рух капіталу між 27 країнами-членами і мінімізують транзакційні витрати для транскордонних інвестицій .

Обробна промисловість у сукупності формує другий за значенням сектор із часткою 17,5% (1 100 млрд. дол.), при цьому найбільш інвестиційно привабливими підгалуззями є хімія та фармацевтика (6,7%) і автомобілебудування (4,9%). Стрімке зростання сектору ІТ та зв'язку до 10,0% відображає процес цифровізації та становлення Єдиного цифрового ринку ЄС.

Еволюцію торговельно-інвестиційних показників НАФТА/USMCA за три десятиліття систематизовано у таблиці 2.3, яка дозволяє простежити трансформацію угоди від торгового договору до повноцінного інвестиційного простору.

Таблиця 2.3. - Еволюція ключових показників торговельно-інвестиційної інтеграції НАФТА/USMCA, 1993-2023 рр.

Показник	1993 (до НАФТА)	2005	2015	2023 (USMCA)
Тристороння торгівля (млрд. дол.)	290	810	1 085	1 250
Торгівля США-Мексика (млрд. дол.)	81	290	531	798
Торгівля США-Канада (млрд. дол.)	197	499	545	773
Взаємні нагромаджені ПІІ (млрд. дол.)	~160	~420	~680	890
Частка Мексики у виробн. автом. сект. США (%)	6	19	28	35
ВВП Мексики (млрд. дол.)	530	867	1 170	1 490

Джерело: складено за [6-9].

Рефундаментальна переукладення угоди у форматі USMCA у 2020 р. відображає зміни у пріоритетах інтеграційної моделі. Порівняно з НАФТА, новий документ включає: суворіші правила походження товарів у автомобільному секторі (75% регіонального вмісту) [24].

Дані таблиці також фіксують трансформацію виробничих ланцюжків у межах блоку: частка Мексики у виробництві автомобільного сектора США зросла з 6% у 1993 р. до 35% у 2023 р. Взаємні нагромаджені ПІІ зросли з 160 до 890 млрд. дол., підтверджуючи перетворення НАФТА/USMCA з торговельної угоди на повноцінний інвестиційний простір з одними з найтісніших виробничих зв'язків у світі .

АСЕАН як інтеграційна модель демонструє унікальну комбінацію формальної м'якості та реальних результатів. Принцип «Шляху АСЕАН» - консенсус, невторчання та поступальність - визначає низький темп формальної інтеграції великих регіональних блоків [25]. Детальний економічний профіль усіх країн-членів АСЕАН представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. - Економічний профіль країн-членів АСЕАН (2023 р.)

Країна	ВВП 2023 (млрд. дол.)	ВВП на душу (дол.)	Частка у торгівлі (%)	Ключова спеціалізація
Індонезія	1 371	4 920	19,2	Сировина, харчпром
Таїланд	512	7 180	12,6	Авт., електроніка
В'єтнам	430	4 320	11,8	Текстиль, електроніка
Філіппіни	405	3 480	7,4	ІТ-послуги, напівпров.
Малайзія	399	11 960	14,3	Нафта, напівпровідники
Сингапур	501	84 500	22,1	Фін. хаб, логістика, ІТ
М'янма, Камбоджа, Лаос, Бруней	~150	1 200-35 000	12,6	Аграрний сектор, туризм

Джерело: складено за [25].

Найвищі відносні темпи зростання внутрішньоблокової торгівлі демонструє АСЕАН: між 2000 та 2023 рр. обсяг торгівлі зріс у 4,3 рази - з 165 до 710 млрд. дол [25].

Разом з тим таблиця відображає значну внутрішню диференціацію АСЕАН: Сингапур з ВВП на душу 84 500 дол. контрастує з М'янмою та Камбоджею з показниками нижче 2 000 дол., що є найширшим діапазоном доходів серед усіх великих регіональних блоків. Провідними торговельними гравцями в рамках блоку є Індонезія (19,2%), Малайзія (14,3%) та Таїланд (12,6%), що разом формують понад 46% внутрішньоблокового товарообігу і визначають динаміку регіональних виробничих ланцюжків у секторах електроніки, автомобілебудування та нафтохімії. Порівняльну динаміку обсягів внутрішньоблокової торгівлі трьох угруповань протягом 2000-2023 рр. відображено у таблиці 2.5, що дозволяє оцінити відносні темпи зростання кожного блоку на різних часових відрізках.

Таблиця 2.5. - Динаміка обсягів внутрішньоблокової торгівлі та темпи зростання, 2000-2023 рр. (млрд.дол. США)

Блок / рік	2000	2005	2010	2015	2020	2023
ЄС (млрд. дол.)	2 105	2 980	3 550	3 720	3 480	4 100
Темп росту ЄС (% до поперед. пер.)	база	+41,6	+19,1	+4,8	-6,5	+17,8
НАФТА/USMCA (млрд. дол.)	680	810	900	1 085	920	1 250
Темп росту USMCA (%)	база	+19,1	+11,1	+20,6	-15,2	+35,9
АСЕАН (млрд. дол.)	165	240	390	480	490	710
Темп росту АСЕАН (%)	база	+45,5	+62,5	+23,1	+2,1	+44,9
Світова торгівля (трлн дол.)	6,5	10,1	15,2	16,5	17,6	23,8

Джерело: складено за [6-9].

Дані таблиці 2.5 наочно демонструють різномірну динаміку внутрішньоблокової торгівлі трьох угруповань за 2000–2023 роки.

Найдинамічнішою є АСЕАН: зростання з 165 до 710 млрд. дол. за 23 роки означає чотириразове збільшення внутрішньоблокового товарообігу. USMCA також демонструє стійке відновлення після пандемічного провалу 2020 р. (+35,9% у 2023 р.). Порівняльна динаміка свідчить про зміщення центру глобальної торговельної активності у бік Азійсько-Тихоокеанського та Американського регіонів, що відображає ширші тенденції реконфігурації глобального торговельного простору [6-9].

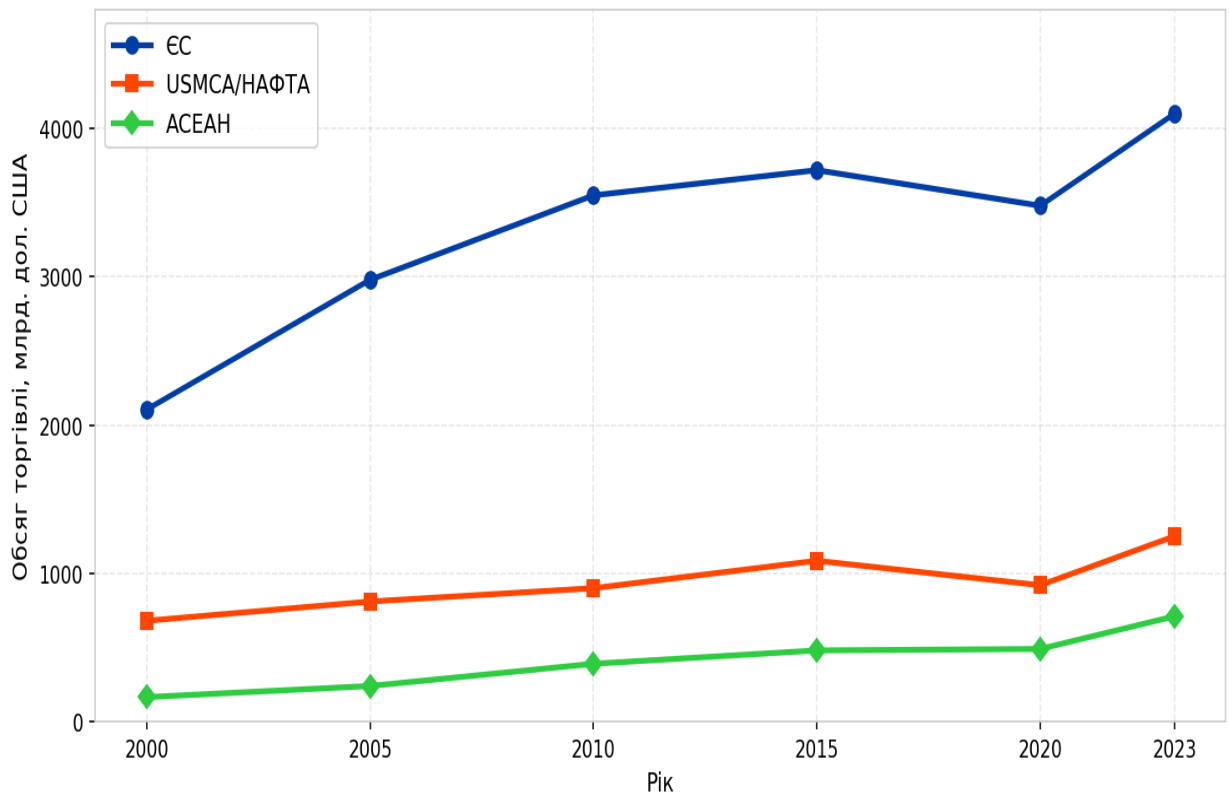

Рисунок 2.1 Динаміка обсягів внутрішньоблокової торгівлі ЄС, USMCA та АСЕАН за 2000-2023 рр. (млрд. дол. США)

Джерело: складено за [6-9].

Рисунок 2.1 унаочнює різномірну динаміку внутрішньоблокової торгівлі трьох угруповань. Абсолютне лідерство ЄС (4 100 млрд. дол. у 2023 р.) контрастує з меншими, але більш динамічними показниками АСЕАН та USMCA, що відображає відмінність між зрілим ринком єдиного простору і

молодшими угрупованнями у фазі активного зростання. Характерним є провал усіх трьох кривих у 2020 р. внаслідок пандемії COVID-19, після якого найшвидше відновлення продемонструвало USMCA (+35,9% у 2023 р. відносно 2020 р.).

Особливо показовою є довгострокова траєкторія АСЕАН: зростання обсягу торгівлі з 165 до 710 млрд. дол. за 23 роки свідчить, що попри м'який та консенсусний характер інтеграції, угруповання забезпечує стабільне нарощування взаємних товарообмінів. Це підтверджує ефективність «Шляху АСЕАН» навіть за відсутності наднаціональних примусових механізмів. Порівняльна динаміка засвідчує поступове зміщення центру глобальної торговельної активності у бік Азійсько-Тихоокеанського та Американського регіонів [6-9].

Таким чином, компаративний аналіз трьох провідних угруповань виявляє три принципово різні інтеграційні моделі. ЄС втілює модель глибокої наднаціональної інтеграції.

2.2. Оцінка впливу мегарегіональних угод на зміну архітектури світового ринку

Мегарегіональні торговельні угоди є ключовим феноменом у реконфігурації сучасної архітектури глобальної торгівлі СОТ у 2008 р. , але через відсутність прогресів у торговельній лібералізації примусили провідні економіки шукати альтернативні формати [7].

Порівняльну характеристику двох ключових мегарегіональних угод - RCEP та CPTPP - наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6. - Порівняльна характеристика мегарегіональних торговельних угод RCEP та CPTPP

Критерій порівняння	RCEP	CPTPP
Підписання / набуття чинності	Листопад 2020 / Січень 2022	Березень 2018 / Грудень 2018
Кількість членів (2024)	15	11 (+кандидати)
Сукупний ВВП (трлн дол., 2023)	26,2	13,5
Частка у світовому ВВП (%)	~30	~13
Частка у світовій торгівлі (%)	~28	~15
Населення блоку (млн осіб)	2 270	~530
Участь Китаю	Так (ключовий учасник)	Ні (заявка 2021 р.)
Участь США	Ні	Вийшли 2017 р. (Трамп)
Тарифна лібералізація	~90% позицій за 20 років	~99% при набутті чинності
Правила походження товарів	Єдині кумулятивні для всього блоку	Суворіші, з вищим порогом
Держпідприємства та субсидії	Мінімальні зобов'язання	Чіткі дисципліни (Гл. 17)
Цифрова торгівля та е-комерція	Базові положення	Детальний розділ (Гл. 14)
Трудові права та стандарти	Ні (посилання на МОП)	Так (Гл. 19 з зобов'язаннями)
Охорона навколишнього середовища	Відсутній розділ	Так (Гл. 20)
Захист інтелектуальної власності	Базовий (TRIPS+)	Розширений (включно з патентами)
Урегулювання суперечок	Державно-державний механізм	ISDS (інвестор-держава) + міждерж.

Джерело: складено за [28-30].

RCEP за масштабом охоплення не має прецедентів в торговельній дипломатії: 15 країн із сукупним ВВП 26,2 трлн дол. та населенням понад 2,27 млрд. осіб.

Принципова відмінність між угодами полягає у глибині нормативної амбіції: CPTPP охоплює питання цифрової торгівлі, трудових стандартів і регулювання державних підприємств, тоді як RCEP фактично зводиться до уніфікації тарифів та правил походження. Попри більший економічний масштаб (30% проти 13% світового ВВП), RCEP є менш інституційно розвиненою угодою. Відсутність США та участь Китаю виключно в RCEP визначає чітку геостратегічну лінію розподілу між двома нормативними порядками в АТР. Конкретні торговельно-інвестиційні ефекти від RCEP для окремих країн-членів систематизовано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7. - Торговельно-інвестиційні ефекти RCEP для країн-членів
(2022-2023 рр.)

Країна	Частка у торг. RCEP (%)	Темп зрост. торг. 2022/2020 (%)	Нагrom. ПІ до RCEP (млрд. дол.)	Приріст ПІ після (%)	Виграш до 2030 (% ВВП)
Китай	31,2	+18,4	2 180	+8,6	+0,32
Японія	15,8	+12,1	920	+6,2	+0,14
Південна Корея	10,4	+15,6	540	+11,8	+0,25
Австралія	5,2	+9,3	280	+4,9	+0,08
В'єтнам	3,8	+28,7	240	+19,4	+0,45
Індонезія	3,6	+16,2	198	+12,3	+0,18
Малайзія	4,3	+14,8	210	+9,7	+0,22
Нова Зеландія	0,8	+7,4	65	+3,1	+0,06
Решта АСЕАН	8,4	+13,2	320	+10,6	+0,15

Джерело: складено за [8; 28].

Найбільший абсолютний вигреш у ВВП від RCEP очікується для Китаю (+0,32% до 2030 р.), а у відносному вимірі найбільші переможці - В'єтнам (+0,45%) та Індонезія (+0,18%) [28].

СРТРР, розроблене спочатку США як геостратегічний інструмент формування «золотих стандартів» торгівлі, є принципово іншим за своєю нормативною амбіцією [30]. Склад учасників угоди та стратегічна логіка їхньої участі детально представлені у таблиці 2.8. [30].

Таблиця 2.8. - Склад та стратегічна логіка участі членів СРТРР (2024 р.)

Країна	ВВП 2023 (млрд. дол.)	Частка у ВВП СРТРР (%)	Набрання чинності	Стратегічний інтерес / пріоритет
Японія	4 213	31,2	грудень 2018	Оновлення норм торгівлі, доступ до ринків
Канада	2 140	15,9	грудень 2018	Диверсифікація від залежності від США
Австралія	1 708	12,7	березень 2019	Доступ до азійських ринків, інвестиції
Мексика	1 490	11,0	грудень 2018	Диверсифікація від USMCA, регіон. присутність
Велика Британія	3 089	22,9	2024 (ратифікація)	Пост-Brexit зовн. торгівля, індо-тих. поворот
Сингапур	501	3,7	грудень 2018	Регіональний хаб, FDI центр
В'єтнам	430	3,2	лютий 2019	Доступ до ринків, ПП, виробн. ланцюжки
Малайзія, Бруней	462	3,4	листопад 2022 (Малайзія)	Диверсифікація торгівлі, інвестиції
Перу, Чилі	540	4,0	грудень 2018 (Чилі)	Доступ до азійських ринків, сировина

Джерело: складено за [30].

Єдині кумулятивні правила походження RCEP є особливо потужним інструментом «азіатизації» ланцюжків вартості: вони дозволяють компаніям акумулювати вміст з усіх 15 країн-членів, що суттєво знижує стимули до залучення позарегіональних постачальників [28; 31]. Вплив угод на реструктуризацію галузевих ланцюжків вартості в АТР систематизовано у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9. - Реконфігурація глобальних ланцюжків вартості під впливом RCEP та CPTPP

Сектор / ланцюжок вартості	Основні гравці в RCEP	Основні гравці в CPTPP	Ключовий ефект угод	Переможці від реструктуризації
Електроніка та напівпровідники	КНР, Японія, Пд. Корея, В'єтнам	Японія, Малайзія, Сингапур	Спрощення кумуляції походження	В'єтнам, Малайзія
Автомобілебудування та комплектуючі	Японія, КНР, Таїланд, Пд. Корея	Японія, Мексика, Канада	Нові регіональні ланцюжки	Таїланд, В'єтнам
Текстиль та одяг	КНР, В'єтнам, Індонезія	В'єтнам, Малайзія, Перу	Зміна правил походження	В'єтнам, Перу, Мексика
Продовольство та агросектор	Австралія, НЗ, Таїланд, В'єтнам	Австралія, Канада, НЗ, Чилі	Усунення аграрних тарифів	Австралія, НЗ, Канада
Цифрові послуги та е-комерція	КНР (Alibaba, Tencent), Сингапур	Японія, Сингапур, Австралія	Норми цифрової торгівлі CPTPP	Японія, Сингапур, Велика Британія
Фінансові послуги	КНР (роль юаня), Японія	Сингапур, Японія, Австралія	Лібералізація доступу до ринків	Сингапур, Велика Британія

Джерело: складено за [8; 26; 31].

Японія (31,2% ВВП блоку) виступає фактичним лідером угоди, прагнучи встановити «золотий стандарт» торговельних правил в АТР. Канада та Мексика вбачають у СРТРР інструмент диверсифікації від надмірної залежності від США, тоді як В'єтнам та Малайзія - можливість залучення інвестицій і технологій. Вступ Великої Британії у 2024 р. надав угоді трансрегіонального виміру, перетворивши СРТРР на перший блок, що поєднує Азійсько-Тихоокеанський та Північноатлантичний простори. РСЕР та СРТРР по суті відображають конкуруючі концепції нормативного ладу в АТР [30].

Особливо показовою є ситуація в секторі агропродовольства: єдині правила походження РСЕР посилюють конкурентні позиції Таїланду та Індонезії як регіональних хабів переробки, одночасно знижуючи стимули для залучення постачальників з країн поза блоком. Таблиця підтверджує системний характер реструктуризації: кожен сектор формує нову регіональну виробничу ієрархію, в якій позиція країни визначається не стільки природними перевагами, скільки статусом учасника ключових угод та нормативним середовищем, яке ці угоди забезпечують [26; 28].

2.3. Позиціонування України в системі сучасних інтеграційних процесів та оцінка перспектив членства в ЄС.

Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом (УА), підписана у 2014 р. та набравши чинності у повному обсязі 1 вересня 2017 р., стала найбільш глибокою угодою про асоціацію, яку ЄС будь-коли укладав із третьою країною [13; 32].

Повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 р. принципово прискорило та незворотно зафіксувало євроінтеграційний вектор України. Подання заявки та надання статусу кандидата у червні 2022 р., а також офіційне відкриття переговорів про членство у червні 2024 р. [13; 33].

DCFTA забезпечила стабільне нарощення торговельних зв'язків між Україною та ЄС впродовж 2017-2021 рр.: за цей період експорт зріс з 17,6 до 25,4 млрд. дол. (на 44,3%). Динаміку цього процесу та зміни частки ЄС в українському експорті відображено на рисунку 2.2 [34].

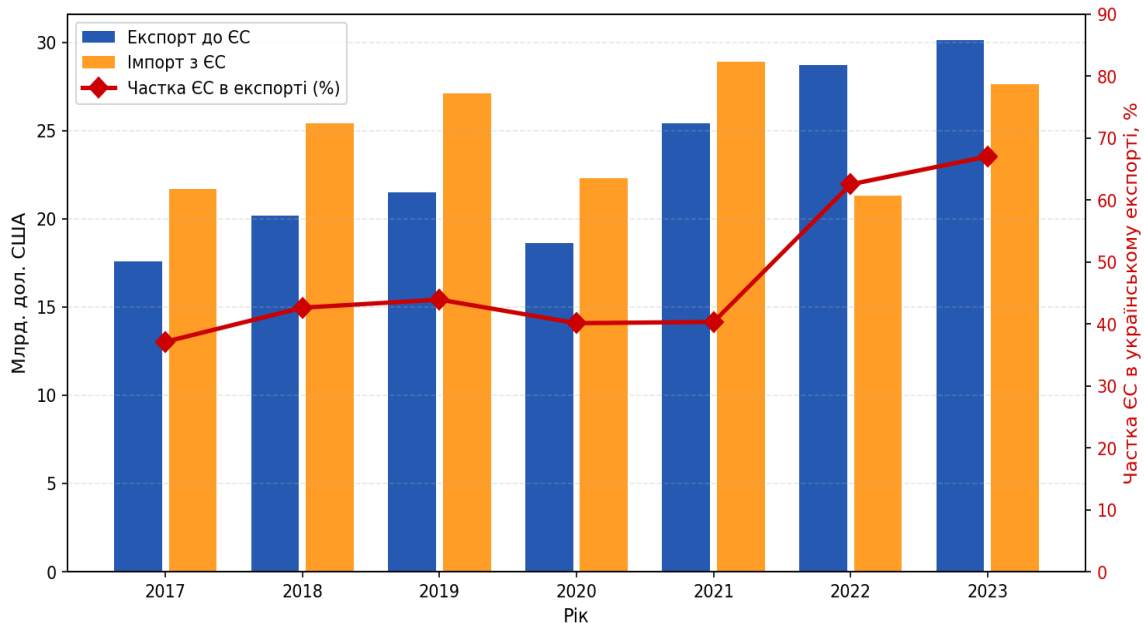

Рисунок 2.2 Динаміка торгівлі України з ЄС та частка ЄС в українському експорті, 2017–2023 рр.

Джерело: складено за [18; 34].

Рисунок 2.2 відображає ключові тенденції у торговельно-фінансових відносинах України з ЄС. Найбільш помітним є стрибкоподібне зростання частки ЄС в українському експорті - з 40,3% у 2021 р. до 62,5% у 2022 р. та 67,0% у 2023 р. Ця різка переорієнтація є прямим наслідком повномасштабного вторгнення, яке одночасно закрило традиційні ринки збуту на Сході та відкрило безмитний доступ до ринку ЄС в рамках автономних торговельних заходів [34].

Зростання абсолютних обсягів експорту до ЄС - з 17,6 млрд. дол. у 2017 р. до 30,1 млрд. дол. у 2023 р. - засвідчує реальний потенціал торговельної інтеграції в рамках ПВЗВТ. Водночас рисунок фіксує від'ємну динаміку торговельного сальдо у більшості аналізованих років, що пояснюється структурним дисбалансом між переважно сировинним характером

українського вивезення та технологічноємним імпортом товарів і обладнання з ЄС [18; 34]. Повний масив кількісних показників торговельно-фінансових відносин України з ЄС за 2017-2023 рр. наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10. - Динаміка торговельно-фінансових відносин України з Євросоюзом, 2017-2023 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Експорт до ЄС (млрд.. дол.)	17,6	20,2	21,5	18,6	25,4	28,7	30,1
Імпорт з ЄС (млрд.. дол.)	21,7	25,4	27,1	22,3	28,9	21,3	27,6
Частка ЄС в укр. експорті (%)	37,1	42,6	43,9	40,1	40,3	62,5	67,0
Частка ЄС в укр. імпорті (%)	38,3	40,1	41,3	39,7	38,4	47,6	52,3
Торговельний баланс (млрд.. дол.)	-4,1	-5,2	-5,6	-3,7	-3,5	+7,4	+2,5
МФД ЄС (млрд.. євро)	0,6	0,5	0,5	1,2	0,6	7,2	18,0
Гуман. та бюдж. допомога ЄС (млрд.. євро)	0,3	0,2	0,2	0,4	0,3	4,1	11,2

Джерело: складено за [18; 34].

Структура товарного вивезення зберігає сировинно-напівфабрикатний характер: частка зернових та олійних культур зросла з 21,4% у 2019 р. до 29,1% у 2023 р.[34]. [35].. Структурно позитивним зрушенням є зростання частки ІТ-послуг з 4,2% до 8,9% за 2019-2023 рр. [18].

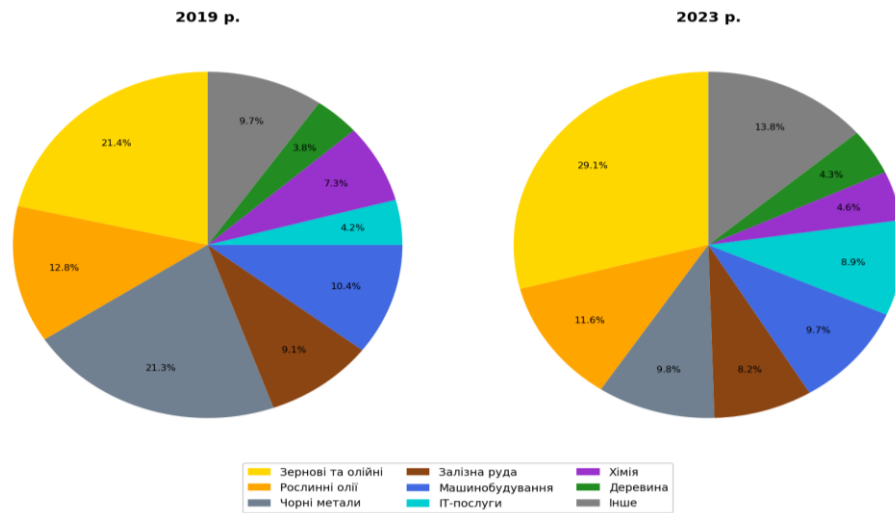

Рисунок 2.3 Структура товарного експорту України до ЄС за основними групами, 2019 та 2023 рр.

Джерело: складено за [18; 34].

Рисунок 2.3 ілюструє товарну структуру українського експорту до ЄС у динаміці 2019–2023 рр. Найбільш помітною є тенденція до посилення аграрно-сировинної спеціалізації: частка зернових та олійних культур зросла з 21,4% до 29,1%, а рослинні олії разом формують близько 41% вивезення. Натомість питома вага чорних металів та виробів із них скоротилася майже вдвічі - з 21,3% до 9,8% - внаслідок руйнування металургійної інфраструктури [34; 35].

Позитивним структурним сигналом є динамічне зростання частки ІТ-послуг та цифрового експорту з 4,2% до 8,9%, що підтверджує конкурентоспроможність українського ІТ-сектору навіть в умовах воєнного стану. Водночас рисунок демонструє збереження критичної залежності від аграрної сировини, подолання якої є стратегічним пріоритетом у контексті євроінтеграції: для ефективного використання переваг єдиного ринку ЄС Україна потребує нарощення виробництва з вищою доданою вартістю [18; 34].

Окремої уваги заслуговує стрибок частки ЄС в українському експорті - з 40,3% у 2021 р. до 62,5% у 2022 р. та 67,0% у 2023 р. Це відображає не лише переорієнтацію торговельних потоків внаслідок закриття традиційних ринків збуту, а й суттєву підтримку ЄС через надання автономних торговельних заходів та лібералізацію митного режиму. Від'ємне сальдо торговельного

балансу України з ЄС у 2023 р. пояснюється зростанням імпорту гуманітарних та оборонних товарів, тоді як за традиційними категоріями товарообміну співвідношення залишається прийнятним [34].

Таблиця 2.11. - Структура товарного експорту України до ЄС за основними групами, 2019-2023 рр. (частка, %)

Товарна група	2019 (%)	2021 (%)	2022 (%)	2023 (%)
Зернові та олійні культури	21,4	23,8	26,2	29,1
Рослинні та тваринні олії (в т.ч. соняшникова)	12,8	11,2	14,1	11,6
Чорні метали та вироби з них	21,3	24,7	11,2	9,8
Залізна руда та концентрати	9,1	10,6	7,8	8,2
Машинобудування та транспортні засоби	10,4	9,2	8,5	9,7
ІТ-послуги та цифровий експорт	4,2	5,4	7,8	8,9
Хімічна продукція та добрива	7,3	5,8	4,9	4,6
Деревина та вироби з неї	3,8	3,6	4,2	4,3
Інші товари та послуги	9,7	5,7	15,3	13,8

Джерело: складено за [18; 34].

Таблиця 2.11 фіксує структурну трансформацію українського товарного експорту до ЄС у 2019–2023 рр., що супроводжується посиленням аграрно-сировинної спеціалізації. Частка зернових та олійних культур зросла з 21,4% у 2019 р. до 29,1% у 2023 р., а рослинні олії додатково формують 11,6% вивезення. Натомість питома вага чорних металів та виробів із них скоротилася майже вдвічі - з 21,3% до 9,8% - внаслідок руйнування металургійної інфраструктури [34; 35].

Позитивним структурним зрушенням є зростання частки ІТ-послуг та цифрового експорту з 4,2% до 8,9% за 2019-2023 рр., що підтверджує

конкурентоспроможність українського ІТ-сектору навіть в умовах повномасштабної війни. Подолання аграрно-сировинної домінанти та нарощення продукції з вищою доданою вартістю є стратегічним пріоритетом євроінтеграційного курсу України [34]. Стан виконання ключових реформ у межах Угоди про асоціацію за кластерами у 2020-2024 рр. відображено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12. - Прогрес виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС за ключовими кластерами (2020-2024 рр.)

Кластер реформ (за скринінгом ЄК)	2020 (%)	2022 (%)	2024 (%)	Динаміка	Ключові виклики 2025-2026
1. Верховенство права та антикорупція	31	44	52	+21 п.п.	Незалежність судів, КС
2. Митне та торговельне законодавство	58	64	71	+13 п.п.	Технічні стандарти, СФЗ
3. Фінансові послуги та ринки капіталу	52	58	65	+13 п.п.	Нагляд за НБФУ, СМУ
4. Енергетика та кліматична політика	62	68	74	+12 п.п.	Ринок газу, зелений перехід
5. Охорона навколишнього середовища	28	34	43	+15 п.п.	Найвідсталіший кластер
6. Цифровий ринок та телекомунікації	54	61	68	+14 п.п.	Захист даних (GDPR-аналог)
7. Конкуренція та держдопомога	44	51	58	+14 п.п.	Прозорість субсидій
8. Сільське господарство та харчова безпека	38	45	55	+17 п.п.	Адаптація до CAP ЄС
9. Транспорт та інфраструктура	47	55	63	+16 п.п.	Стандарти TEN-T, залізниця
10. Зайнятість та соціальна політика	41	47	54	+13 п.п.	Трудові права, соц. діалог
ЗАГАЛЬНИЙ ПРОГРЕС (середній %)	45,5	52,7	60,3	+14,8 п.п.	Прискорення у воєн. умовах

Джерело: складено за [36; 37].

Таблиця 2.12 відображає нерівномірний прогрес виконання Угоди про асоціацію за ключовими кластерами реформ у 2020–2024 рр. Найкраще просування демонструє кластер митного та торговельного законодавства (+13 п.п. до 71%), що відповідає пріоритетам лібералізації торгівлі в рамках ПВЗВТ. Значний прогрес зафіксовано також у сфері фінансових послуг та ринків капіталу (+13 п.п. до 65%), що пов'язано з реформуванням НБФУ та впровадженням стандартів ЄС у банківському нагляді [36; 37]. Комплексну оцінку масштабів економічних наслідків повномасштабного вторгнення для України подано у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 - Основні економічні наслідки повномасштабного вторгнення для України (2022-2024 рр.)

Показник / сфера	Масштаб впливу / оцінка	Джерело / методологія
Падіння ВВП у 2022 р.	-29,1% реального ВВП	МВФ, Держстат України
Зростання ВВП у 2023 р.	+5,3% (відновлення)	МВФ, НБУ, Світовий банк
Прямі збитки від руйнувань (станом на 02.2024)	понад 460 млрд. дол.	RDNA3, Світовий банк, Уряд України
Потреби у відновленні (10 років)	486 млрд. дол.	RDNA3, 2024
Внутрішньо переміщені особи (піковий показник)	~8 млн осіб	МОМ (ІОМ), ООН
Українці, що виїхали за кордон (на 2024 р.)	~6,5-7 млн осіб	УВКБ ООН, Євростат
Скорочення промвиробництва у 2022 р.	-36,7%	Держстат України
Зовнішній державний борг (% ВВП, 2023 р.)	~94%	Мінфін України, МВФ
Дефіцит держбюджету (% ВВП, 2023 р.)	~18-20% ВВП (з урахуванням допомоги)	Мінфін України, МВФ
Загальна міжнарод. фін. допомога (2022-2023 рр.)	понад 100 млрд. євро	Єврокомісія, Кабмін України

Джерело: складено за [38; 39; 40].

Дані таблиці засвідчують суперечливу динаміку макроекономічного відновлення: стрімке падіння ВВП на 29,1% у 2022 р. змінилося зростанням на 5,3% у 2023 р., що свідчить про значну стійкість економіки, підтримувану масштабним зовнішнім фінансуванням та адаптацією виробництва.

Водночас зовнішній державний борг на рівні ~94% ВВП та прямі збитки понад 460 млрд. дол. формують довгострокові структурні обмеження, вирішення яких вимагає ефективного використання інструментів Ukraine Facility та залучення приватних інвестицій через механізми страхування ризиків [38; 40]. На основі зазначених даних у таблиці 2.14 представлено сценарний аналіз можливих траєкторій членства України в ЄС.

Таблиця 2.14. - Сценарний аналіз перспектив членства України в ЄС

Параметр критерій /	Сценарій 1: «Прискорений вступ» (2030-2032)	Сценарій 2: «Поступове членство» (2033-2037)	Сценарій 3: «Диференційована інтеграція»	Основний ризик сценарію
Умова реалізації	Стале перемир'я до 2026, стрибок реформ	Заморожений конфлікт + стабільний реформ. поступ	Тривала війна або гальмування реформ	-
Торговельна інтеграція	Повний доступ до єдиного ринку	Поступове відкриття єдиного ринку	Глибока ЗВТ без єдиного ринку (аналог ЕАСТ)	-
Прогнозний ефект на ВВП України	+15-20% ВВП за 10 р. після вступу	+8-12% ВВП	+4-6% ВВП (тільки торгівля)	-
Витрати ЄС (млрд. євро/рік)	~40-50 (підвищений бюджетний тиск)	~20-30	~10-15 (цільова допомога)	-
Геополітичний сигнал	Максимальний, незворотній	Значний, але умовний	Слабший, ризик «заморозки»	-
Імовірність (оцінка автора, %)	15-20	40-50	30-45	-

Джерело: складено за [42; 44; 45].

За розрахунками Брюгельського інституту [44], Україна могла б претендувати на 80-100 млрд. євро щорічних виплат із бюджету ЄС після повноправного членства, що еквівалентно 50-60% нинішнього бюджету Союзу. Повноправна інтеграція України фактично є і питанням внутрішньої реформи ЄС. За оцінками МВФ[40], повне членство може підвищити ВВП України на 15-20% у довгостроковій перспективі.

Сценарний аналіз засвідчує, що найбільш вірогідним є «поступовий» шлях до членства (2033-2037 рр., 40-50% імовірності).

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження регіональної інтеграції в умовах глобальних трансформацій дозволяє сформулювати наступні узагальнюючі висновки.

1. Концептуальна еволюція теорій економічної інтеграції відображає перехід від суто ринкових до комплексних безпекових моделей. Класична етапна модель Б. Баласси, доповнена регулятивною теорією Я. Тінбергена, поєднує лібералізацію з активним інституційним будівництвом. Сучасна теорія виживання, сформована в умовах геополітичної нестабільності, розглядає інтеграцію як стратегічний інструмент захисту національних інтересів, де безпека і стратегічна автономія стають важливішими за суто комерційні вигоди.

2. “Новий регіоналізм” якісно трансформував природу інтеграційних процесів. Його визначальними рисами є: концепція “відкритого регіоналізму”; перехід до “глибокої інтеграції” із гармонізацією регуляторного середовища; асиметрична гетерогенність за моделлю “Північ - Південь”; багатовимірність та охоплення позаекономічних сфер; провідна роль недержавних акторів; а також ерозія географічного детермінізму та інституційна гнучкість, що допускає “різні швидкості” інтеграції. Принцип “посиленого співробітництва” ЄС може стати основою для проміжного формату участі України у спільному ринку ще до завершення формального вступу.

3. Компаративний аналіз ЄС, USMCA та АСЕАН підтвердив гіпотезу про множинність ефективних інтеграційних моделей. Євросоюз з часткою внутрішньоблокової торгівлі 61,3% є взірцем “федеративної” наднаціональної інтеграції з ПІІ понад 6 300 млрд. дол. USMCA демонструє ефективність прагматичної асиметричної моделі: тристороння торгівля зросла у 4,3 рази. АСЕАН продемонструвала найвищі відносні темпи зростання внутрішньоблокової торгівлі (+4,3 рази за 2000-2023 рр.). Для України найбільш релевантним є досвід розширення ЄС 2004-2007 рр., де ключовими факторами успіху стали: консолідація навколо євроінтеграційного курсу,

структурні реформи відповідно до *acquis communautaire* та ефективне використання передвступних фондів.

4. Мегарегіональні угоди RCEP та CPTPP формують якісно новий рівень торговельної архітектури АТР. RCEP (30% світового ВВП) консолідує регіональні виробничі мережі через єдині кумулятивні правила походження. CPTPP встановлює більш прогресивні стандарти у сферах цифрової торгівлі, захисту інвестицій та трудових прав. Поширення мегарегіональних угод веде до формування “торговельних кластерів”, що посилюють ризик маргіналізації позаблокових країн у глобальних ланцюгах вартості - це є додатковим аргументом на користь якнайшвидшого закріплення України в системі преференційних відносин з ЄС.

5. Позичування України в системі сучасних інтеграційних процесів визначається незворотною переорієнтацією на ЄС: питома вага Союзу в українському експорті досягла 67,0% у 2023 р. Структура товарного вивезення зберігає сировинно-напівфабрикатний характер з аграрною доміантою (понад 40%), що свідчить про обмежену участь у ланцюгах доданої вартості вищих переділів. Разом з тим, зростання частки ІТ-послуг з 4,2% до 8,9% є структурно позитивним зрушенням, що демонструє стійкість цифрового сектору навіть в умовах повномасштабної війни.

6. Прогрес виконання Угоди про асоціацію досяг рівня ~60,3% у 2024 р. Масштаб воєнних збитків є безпрецедентним: пряме руйнування - понад 460 млрд. дол., зовнішній державний борг - ~94% ВВП. Інструмент Ukraine Facility (50 млрд. євро на 2024-2027 рр.) є важливим, але недостатнім кроком для покриття сукупних потреб відновлення. Найбільш вірогідним є “поступовий” шлях до членства (2033-2037 рр., 40-50% імовірності), що потребує системної координації реформ і відновлення критичної інфраструктури.

7. Реалізація сценарію поступового членства вимагає від України системної стратегії: прискорення виконання *acquis communautaire* у найвідсталіших кластерах – охорони навколишнього середовища (43%), верховенства права (52%) та конкурентної політики (58%); реалізації

принципу “відновлення через інтеграцію” в рамках Ukraine Facility; структурної диверсифікації експорту у бік секторів з вищою доданою вартістю - машинобудування, агропереробки, фармацевтики та “зеленої” енергетики. Долучення до програм Horizon Europe, Digital Europe та InvestEU реалізує принцип “інтеграції до вступу” і дозволяє формувати інституційні зв’язки задовго до юридичного оформлення членства.

Таким чином, регіональна інтеграція у XXI ст. є не лише інструментом нарощення торговельного добробуту, а й механізмом формування стратегічної стійкості держав в умовах глобальної нестабільності. Для України євроінтеграційний вектор є безальтернативним: за оцінками МВФ, повне членство здатне підвищити ВВП України на 15-20% у довгостроковій перспективі, а також забезпечити сталий розвиток, зміцнення суверенітету та інтеграцію в систему колективної безпеки демократичного світу.

На підставі проведеного дослідження сформульовано такі пропозиції для органів державного управління та учасників зовнішньоекономічної діяльності України.

1. Прискорити виконання *acquis communautaire* у відстаючих кластерах. Уряду України рекомендується сформувати міжвідомчі робочі групи для пріоритетного опрацювання кластерів з найнижчим рівнем відповідності - охорони навколишнього середовища (43%), верховенства права (52%) та конкурентної політики (58%). Слід запровадити щоквартальні контрольні звіти перед Верховною Радою з конкретними індикаторами виконання, що дозволить уникнути затримок у переговорному процесі з ЄС.

2. Реалізувати принцип “відновлення через інтеграцію” в рамках Ukraine Facility. Міністерству економіки та Міністерству фінансів України необхідно розробити стратегію використання коштів Ukraine Facility (50 млрд. євро на 2024-2027 рр.), яка поєднуватиме відновлення критичної інфраструктури з реформами, прив’язаними до вимог ЄС. Пріоритетними напрямками мають стати: судова реформа, антикорупційні заходи, цифровізація держуправління та розвиток зеленої енергетики.

3. Диверсифікувати структуру експорту в бік секторів з вищою доданою вартістю. Кабінету Міністрів України рекомендується розробити Державну програму промислової модернізації до 2030 року, що передбачатиме цільові субсидії та податкові преференції для підприємств машинобудування, агропереробки, фармацевтики та виробництва обладнання для ВДЕ. Це сприятиме скороченню сировинної залежності та підвищенню конкурентоспроможності українського експорту на ринку ЄС.

4. Розширити участь України в програмах ЄС до формального вступу. Міністерству закордонних справ та Міністерству освіти і науки необхідно забезпечити повноцінне долучення України до програм Horizon Europe, Digital Europe, Interreg та InvestEU. Це реалізує принцип “інтеграції до вступу”, формуючи науково-технологічні мережі та інституційні зв’язки, що суттєво спростять майбутнє повноправне членство.

5. Адаптуватися до механізму вуглецевого прикордонного коригування ЄС (СВАМ). Оскільки значну частку українського експорту до ЄС становить металопродукція та інші вуглецемісткі товари, Міністерству економіки рекомендується розробити дорожню карту впровадження національного механізму ціноутворення на вуглець до 2026 року. Це дозволить уникнути додаткових фінансових втрат при доступі на ринок ЄС та підтвердить відданість України принципам “зеленого” переходу.

6. Використовувати гнучкість механізму “різних швидкостей” ЄС для поглиблення секторальної інтеграції. Переговорній групі України у переговорах про вступ рекомендується активно відстоювати участь у механізмах “посиленого співробітництва” ЄС - передусім у сфері цифрового єдиного ринку, Митного союзу та Шенгенської зони - ще до завершення всіх переговорних розділів. Це дозволить наближати реальну економічну інтеграцію навіть в умовах тривалого формального процесу.

7. Вирішення боргового навантаження як умова євроінтеграційної стійкості. Уряду України рекомендується ініціювати переговори щодо комплексної реструктуризації зовнішнього боргу (поточний рівень ~94%

ВВП) з акцентом на конвертацію боргів у грантові зобов'язання та залучення приватних інвесторів через механізми гарантій ЄС. Підвищення ефективності податкового адміністрування та боротьба з тіньовою економікою є не лише фіскальним пріоритетом, а й обов'язковою умовою для отримання подальших траншів міжнародної допомоги.

Перспективи подальших досліджень у даній сфері пов'язані з поглибленим вивченням механізмів імплементації *acquis communautaire* в умовах воєнного стану, аналізом ефективності інструментів Ukraine Facility на основі даних 2025-2027 років, а також порівняльним дослідженням досвіду поствоєнного відновлення та євроінтеграції Хорватії і Балтійських держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Balassa B. The Theory of Economic Integration. Routledge. 2013. 60 p.
URL: <https://doi.org/10.4324/9780203805183> (дата звернення: 03.04.2026).
2. Keohane R.O., Nye J.S. Power and Interdependence. 4th ed. Pearson. 2012.
34 p.
URL:
[file:///C:/Users/super/Downloads/\(Longman%20Classics%20in%20Political%20Science\)%20Robert%20O.%20Keohane,%20Joseph%20S.%20Nye%20Jr.%20-%20Power%20&%20Interdependence-Pearson%20\(2011\).pdf](file:///C:/Users/super/Downloads/(Longman%20Classics%20in%20Political%20Science)%20Robert%20O.%20Keohane,%20Joseph%20S.%20Nye%20Jr.%20-%20Power%20&%20Interdependence-Pearson%20(2011).pdf) (дата звернення: 03.04.2026).
3. Farrell H., Newman A. Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion. International Security. 2019. Vol. 44. No. 1. P. 42-79. URL: https://doi.org/10.1162/isec_a_00351 (дата звернення: 03.04.2026).
4. Rodrik D. Why Does Globalization Fuel Populism? Economics, Culture, and the Rise of Right-Wing Populism. Annual Review of Economics. 2021. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-070220-032416> (дата звернення: 03.04.2026).
5. Rodrik D. The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. New York: W.W. Norton. 2011.
URL: <http://digamo.free.fr/rodrikg11.pdf> (дата звернення: 03.04.2026).
6. Schwab K., Zahidi S. The Global Competitiveness Report Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery. World Economic Forum. Geneva. 2020. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf (дата звернення: 05.04.2026).
7. WTO. World Trade Report 2023: Re-globalization for a Secure, Inclusive and Sustainable Future. Geneva: WTO Publications. 2023. URL:

https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr23_e.htm (дата звернення: 05.04.2026).

8. UNCTAD. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All. Geneva: United Nations. 2023. URL: <https://unctad.org/wir2023> (дата звернення: 05.04.2026).

9. IMF. World Economic Outlook: A Rocky Recovery. Washington, D.C.: IMF. April 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023> (дата звернення: 23.04.2026).

10. Кривенко Н.В., Дронь С.В. Мегарегіональні торговельні угоди та їх вплив на архітектуру світової торгівлі. Економіка та держава. 2023. № 5. С. 12–19. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2023/4.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

11. Філіпенко А.С. Регіональна економічна інтеграція: теорія і практика. Міжнародна економічна політика. 2022. № 2 (37). С. 5–28. URL: http://iepjournals.com/journals/37/2022_2_Filipenko.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

12. Пилипів В.В., Яремко Л.А. Трансформація міжнародних економічних відносин під впливом геополітичних чинників. Галицький економічний вісник. 2022. № 6 (79). С. 7–17. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/79/72022_7.pdf (дата звернення: 12.04.2026).

13. European Commission. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Ukraine. Progress Report 2023. Brussels: EC. 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en (дата звернення: 14.04.2026).

14. Луценко І.С. Нові регіоналізм і «зелений» перехід: вплив кліматичних чинників на архітектуру міжнародних торговельних угод. Міжнародні відносини: теорія і практика. 2023. № 2. С. 45–61. URL: <https://journals.uran.ua/irtk/article/view/289741> (дата звернення: 14.04.2026).

15. Шевченко О.О. Цифровізація та нова парадигма міжнародної торгівлі. Проблеми економіки. 2024. № 1 (59). С. 18–26. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2024-1_0-pages-18_26.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
16. McKinsey Global Institute. The future of globalization: Navigating a period of disruption. McKinsey & Company. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/the-future-of-globalization> (дата звернення: 15.04.2026).
17. Farrell H., Newman A. Underground Empire: How America Weaponized the World Economy. New York: Henry Holt. 2023. URL: <https://cdn.penguin.co.uk/dam-assets/books/9781802062076/9781802062076-sample.pdf> (дата звернення: 17.04.2026).
18. National Bank of Ukraine. Inflation Report. July 2023. Kyiv: NBU. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/en/files/4fAQ7JScI6YpIe9> (дата звернення: 17.04.2026).
19. European Commission. Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM): Guidance Document. Brussels: EC. 2023. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en (дата звернення: 20.04.2026).
20. Дудченко В.Ю. Стратегічна автономія ЄС в умовах геополітичної нестабільності: виклики та перспективи. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 1 (132). С. 34–48. URL: [https://zt.knteu.kiev.ua/files/2024/01\(132\)/4.pdf](https://zt.knteu.kiev.ua/files/2024/01(132)/4.pdf) (дата звернення: 20.04.2026).
21. Гончаренко О.М. Позиціонування України в системі регіональних інтеграційних процесів: виклики євроінтеграційного курсу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 50. С. 22–30.
22. WTO Statistics Database. Regional Trade Agreements: Facts and Figures 2024. URL: <https://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx> (дата звернення: 20.04.2026).

23. Eurostat. EU Direct Investment: FDI Statistics by Partner Country and Industry 2023. Luxembourg: Publications Office of the EU. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_direct_investment_statistics (дата звернення: 20.04.2026).

24. Office of the United States Trade Representative (USTR). 2023 Trade Policy Agenda and 2022 Annual Report of the President of the United States on the Trade Agreements Program. Washington, D.C.: USTR. 2023. URL: <https://ustr.gov/sites/default/files/2023%20Annual%20Report%20FINAL.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).

25. ASEAN Secretariat. ASEAN Statistical Yearbook 2023. Jakarta: ASEAN Secretariat. 2023. 220 p. URL: <https://www.aseanstats.org/publication/asyb-2023/> (дата звернення: 25.04.2026).

26. ADB. Asian Economic Integration Report 2023: Trade, Investment and Climate Change in Asia and the Pacific. Manila: ADB. 2023. URL: <https://www.adb.org/publications/asian-economic-integration-report-2023> (дата звернення: 25.04.2026).

27. European Commission. EU Trade in Goods with ASEAN. Directorate-General for Trade. 2023. URL: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/region/details_asean-10_en.pdf (дата звернення: 25.04.2026).

28. Petri P.A., Plummer M.G. East Asia Decouples from the United States: Trade War, COVID-19, and East Asia's New Trade Blocs. Peterson Institute for International Economics. Working Paper. 2023. No. 23-7. URL: <https://www.piie.com/publications/working-papers/east-asia-decouples-united-states-trade-war-covid-19-and-east-asias-new> (дата звернення: 27.04.2026).

29. RCEP Secretariat. RCEP Trade and Investment Report 2023. Jakarta: ASEAN Secretariat. 2023. URL: <https://rcepsec.org/resources/> (дата звернення: 27.04.2026).

30. CPTPP Secretariat. CPTPP Overview and Trade Statistics 2023. Wellington: MFAT New Zealand. 2023. URL: <https://www.mfat.govt.nz/en/trade/free-trade-agreements/free-trade-agreements-in-force/cptpp/> (дата звернення: 03.05.2026).
31. OECD. Trade in Value Added (TiVA) Database 2023. Paris: OECD. 2023. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/measuring-trade-in-value-added.htm> (дата звернення: 03.05.2026).
32. Бураковський І.В., Мовчан В.М. Євроінтеграція України: виклики та можливості в умовах воєнного часу. Київ: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2023. 142 с. (дата звернення: 03.05.2026).
33. European Commission. Ukraine Facility Regulation (EU) 2024/792. Official Journal of the European Union. 2024. L Series. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R0792> (дата звернення: 05.05.2026).
34. State Statistics Service of Ukraine. Foreign Trade in Goods 2023. Kyiv: Derzhstat. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2026).
35. Vox Ukraine / VoxEU. War and Structural Change in the Ukrainian Economy. CEPR Discussion Paper. 2023. No. DP18451. URL: <https://cepr.org/publications/dp18451> (дата звернення: 05.05.2026).
36. IER Kyiv (Institute for Economic Research and Policy Consulting). Monitoring of Ukraine-EU Association Agreement Implementation. 2024. Kyiv: IER. URL: <https://ier.com.ua/en> (дата звернення: 05.05.2026).
37. Мінфін України. Моніторинг виконання Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Міністерство фінансів України. Київ, 2024. URL: <https://mof.gov.ua/uk/the-association-agreement> (дата звернення: 05.05.2026).
38. World Bank, European Commission, United Nations. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3): February 2024. Washington, D.C.: World Bank. 2024. 121 p. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/ukraine-third-rapid-damage-and-needs-assessment-february-2024> (дата звернення: 05.05.2026).

39. Ministry of Finance of Ukraine. Public Finance Statistics 2023. Kyiv: Ministry of Finance. 2024. URL: <https://mof.gov.ua/en/news> (дата звернення: 03.05.2026).

40. IMF. Article IV Consultation-Ukraine. IMF Country Report. 2023. No. 23/132. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/06/14/Ukraine-2023-Article-IV-Consultation-534688> (дата звернення: 05.05.2026).

41. Peterson Institute for International Economics. The Economic Consequences of the War in Ukraine. Policy Brief. 2023. No. 23-4. URL: <https://www.piie.com/publications/policy-briefs/economic-consequences-war-ukraine> (дата звернення: 07.05.2026).

42. Chatham House. Ukraine's Path to EU Membership: Challenges and Opportunities. Research Paper. 2023. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/09/ukraines-path-eu-membership> (дата звернення: 07.05.2026).

43. Олефір В.К., Сидоренко О.І. Відновлення України через інтеграцію: механізми використання Ukraine Facility та стратегічні пріоритети. Економіка і прогнозування. 2024. № 2. С. 90–108. URL: <https://econ.nas.gov.ua/article/view/298541> (дата звернення: 07.05.2026).

44. Brugel Institute. EU Enlargement: What Would Ukraine Membership Mean for EU Budget? Bruegel Policy Brief. 2023. No. 15. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/eu-enlargement-what-would-ukraine-membership-mean-eu-budget> (дата звернення: 07.05.2026).

45. European Council on Foreign Relations (ECFR). Ukraine's European Future: Three Scenarios. Policy Brief. 2024. URL: <https://ecfr.eu/publication/ukraines-european-future-three-scenarios/> (дата звернення: 07.05.2026).